

NEM Meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen - mei 2019

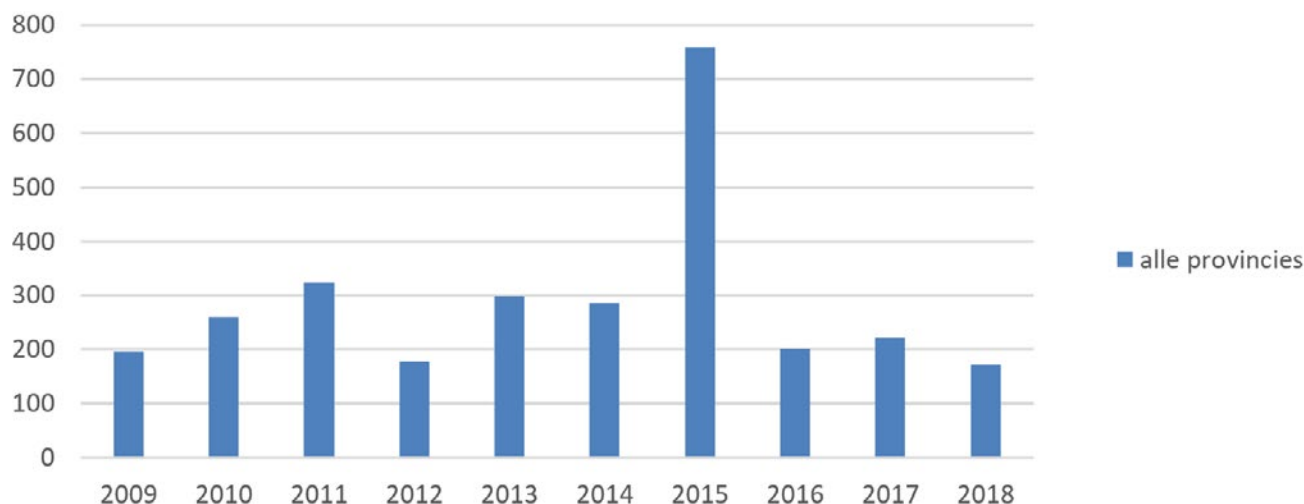
Het NEM meetprogramma Vleermuizen Zoldertellingen geeft de trends van de populatie ontwikkelingen van ingekorven vleermuis en de grijze grootoorvleermuis. Daarnaast wordt de verspreiding van verschillende soorten onderzocht. De gegevens zijn vanaf 2007/2008 binnen het NEM door vrijwilligers verzameld. Het meetprogramma maakt ook dankbaar gebruik van reeds eerder verzamelde gegevens van grijze grootoorvleermuis en ingekorven vleermuis.

Inspanning

In het seizoen 2018 zijn 172 objecten bezocht waarbij 2311 vleermuizen zijn aangetroffen (figuren 1 en 2). Het aantal bezochte objecten is daarmee lager dan vorig jaar; het aantal aangetroffen vleermuizen is daarom lager. Over de langere termijn bezien ligt het aantal bezochte objecten onder het gemiddelde. Dat is mede het gevolg door de afwezigheid van intensiveringen door studenten tijdens stages zoals in 2013, 2014 en 2015.

In de provincies Gelderland, Friesland en Limburg zijn (veel) minder objecten geteld dan vorig jaar, in Noord-Brabant, Utrecht, Noord-Holland is het aantal min of meer gelijk is gebleven (figuren 3 en 4). In Drenthe en Zuid-Holland zijn in tegenstelling tot vorig jaar wel (weer) objecten geteld. Er zijn geen objecten bezocht (of tellingen doorgegeven) in Groningen en Overijssel. Vooral het lagere aantal bezochte objecten in Limburg en Gelderland resulteert in het totale lagere aantal objecten. Vanuit Zeeland zijn oudere tellingen ook boven water gekomen en ingevoerd en dat is verheugend!

Van de dieren die worden aangetroffen is het overgrote merendeel gewone grootoorvleermuis, gevolg door laatvlieger (figuur 5ab). In figuur 5ab is ook zichtbaar dat er een relatief groot aantal watervleermuizen en meervleermuizen zijn gezien. Dit betrof (kraam)kolonies in Friesland en een (kraam)kolonie watervleermuizen in Noord-Holland in 2017 (deze is in 2018 niet bezocht).

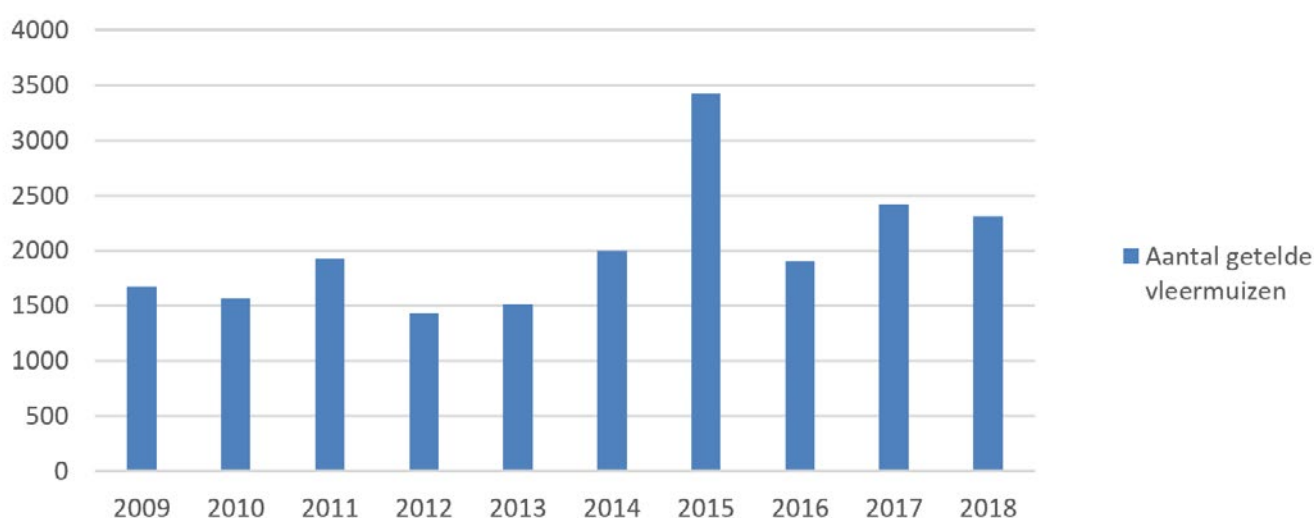

Figuur 1: Aantal bezochte objecten in alle provincies.

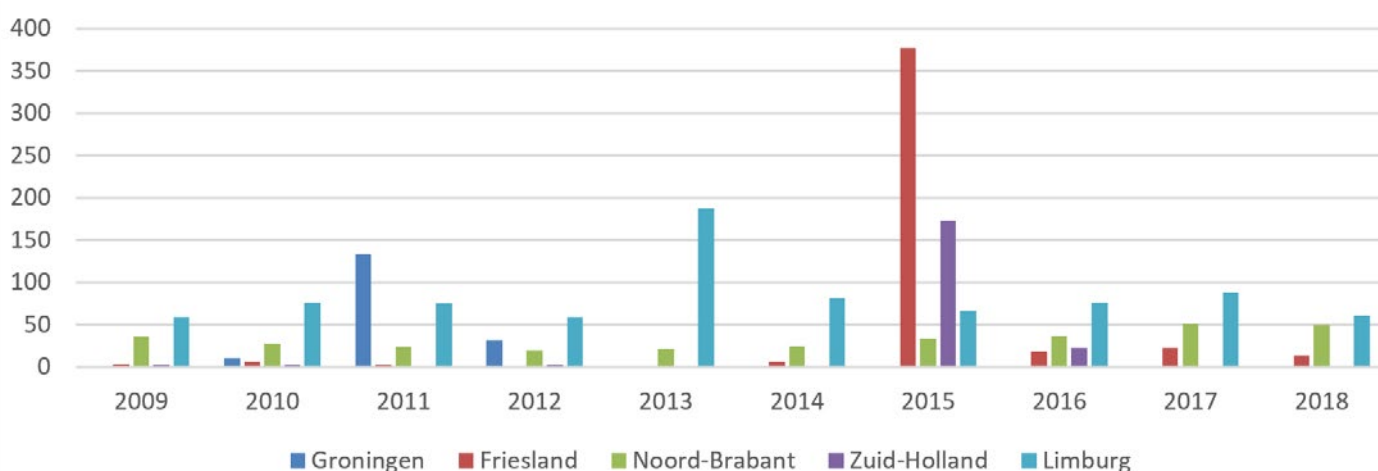
NEM Meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen - mei 2019

Wanneer in een object (sporen van) ingekorven vleermuis of grijze grootoorvleermuis zijn aangetroffen worden de objecten vanaf dat moment opgenomen in een lijst van objecten die extra gevolgd worden. Wanneer het relatief weinig objecten zijn (ingekorven vleermuis) dienen deze bij voorkeur elk jaar geteld te worden. Als het om relatief veel objecten gaat (grijze grootoorvleermuis) worden ze idealiter minimaal eens in de drie jaar bezocht. Zo kan de aantalsontwikkeling van ingekorven vleermuis en grijze grootoorvleermuis goed worden gevolgd.

Van de 15 objecten waar ingekorven vleermuis van bekend is (na 2008) zijn er 13 afgelopen drie seizoenen geteld (87%), en 12 afgelopen seizoenen (80%). De drie resterende objecten (twee in zuidelijk Limburg, één in Noord-Brabant) zijn voor de ingekorven vleermuis waarschijnlijk niet -meer- van belang. Voor de grijze grootoorvleermuis zijn 91 objecten bekend waar vanaf 2008 grijze grootoorvleermuis (één of meerdere keren) is aangetroffen. Daarvan zijn vanaf het moment dat grijze grootoorvleermuis bekend was 47 (49%) minimaal één keer de afgelopen drie seizoenen bezocht. Ook hiervoor geldt dat een aantal objecten niet -meer- van belang zijn, maar het zou voor de betrouwbaarheid van de trend beter zijn meer objecten te opnieuw te bezoeken.

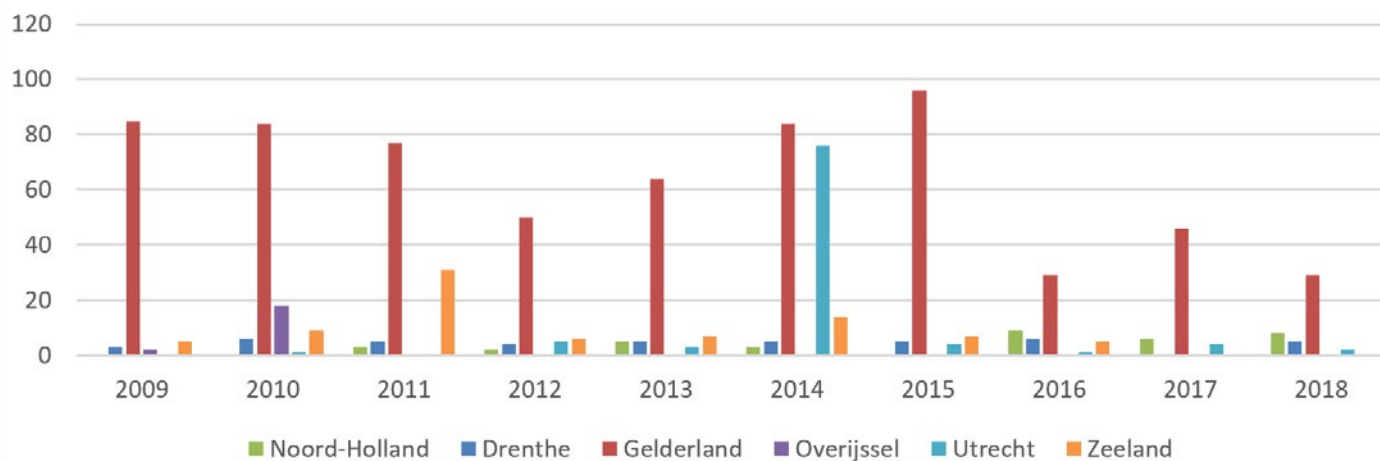

Figuur 2: Aantal aangetroffen vleermuizen in alle bezochte objecten.

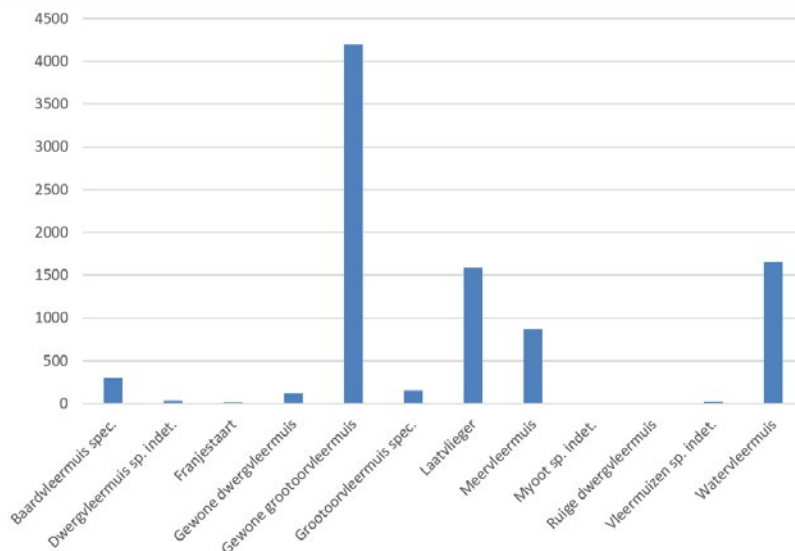

Figuur 3: Aantal bezochte objecten in de provincies Groningen, Friesland, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Limburg.

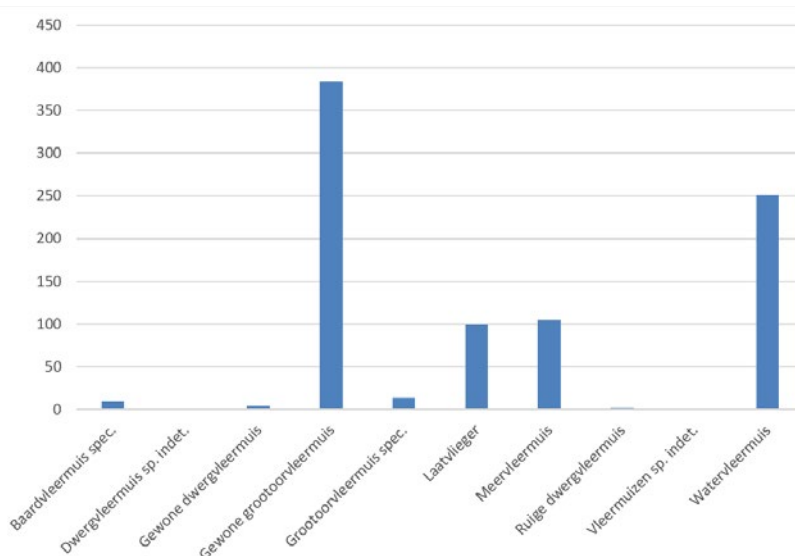
NEM Meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen - mei 2019

Figuur 4: Aantal bezochte objecten in de provincies Noord-Holland, Drenthe, Gelderland, Overijssel, Utrecht en Zeeland.

Figuur 5a: Aantegroffen dieren bij bezoeken vanaf 2009.

Figuur 5b: Aantegroffen dieren bij bezoeken in 2018.

Ingekorven vleermuis, grijze grootoorvleermuis en de trends

In eerdere Telgangers werd al geconstateerd dat de trend voor de ingekorven vleermuis schommelingen vertoont die niet direct met schommelingen in de getelde populatie te maken hoeven hebben, maar een gevolg zijn van ontbrekende tellingen en bijschattingen. In samenspraak met CBS en de telgroep wordt daarom de trend anders bepaald. Dat vergt extra werk en daarom ontbreken deze in deze telganger. In een volgende Telganger wordt dieper ingegaan op de trends van de ingekorven vleermuis en grijze grootoorvleermuis.

Herbezettingsgraad

De bezochte zolders en torens zijn (ook) vaste verblijfplaatsen voor verschillende soorten vleermuizen. In principe verwacht je daarom dat er elk bezoek (verse sporen van) dieren aanwezig zijn, als er éénmaal (sporen van) dieren zijn aangetroffen: de zolders en torens maken deel uit van het netwerk van de dieren. Je zou kunnen spreken van een herbezettingsgraad van 100%. Als er tijdens bezoeken geen (verse sporen van) dieren meer worden aangetroffen, is dat een teken dat het verblijf niet meer in gebruik is. Als dat jaar op jaar het geval zou zijn (dalende trend) kan dat een aanwijzing zijn dat zolders en torens steeds minder geschikt worden voor de soorten en/of dat de populatie kleiner wordt.

In figuren 6ab is het percentage weergegeven van de bezochte objecten waar in eerdere jaren (verse sporen van) een soort zijn aangetroffen en tijdens het bezoek weer zijn aangetroffen. Wanneer er maar weinig (minder dan 10 gemiddeld) objecten zijn bezocht waar (sporen van) een soort zijn aangetroffen is de herbezettingsgraad in principe niet berekent, omdat dan toeval een te grote rol gaat spelen. Als er veel objecten worden bezocht blijkt de herbezettingsgraad altijd hoger te zijn dan wanneer er weinig objecten worden bezocht (zie figuur 2, voor 2016 werden er in de regel meer objecten geteld dan daarna).

Voor de dwergvleermuizen geldt dat de soort eigenlijk alleen goed te onderscheiden is als er een dier wordt aangetroffen. Het aantreffen van een dier gebeurt sowieso veel minder vaak dan het aantreffen van sporen. De gemiddelde herbezettingsgraad voor gewone dwergvleermuizen is 31% en voor dwergvleermuis spec (dus meestal sporen) 55%. Het gemiddelde voor zowel gewone dwergvleermuis als dwergvleermuis spec. is 43%. Er lijkt een licht stijgende trend te zien voor de gewone dwergvleermuis. Deels zal dat verklaart worden doordat tellers liever een object bezoeken waar zij een dier kunnen zien, in plaats van enkel sporen. En nu is het wel zo dat voor gewone dwergvleermuis in gemiddeld 6,5 object per seizoen is aangetroffen en dus toeval een (te) grote rol kan spelen. Voor dwergvleermuis spec. lijkt er een afname te zien. Dat wordt deels verklaart door het afnemende aantal objecten dat bezocht wordt (zie figuur 1).

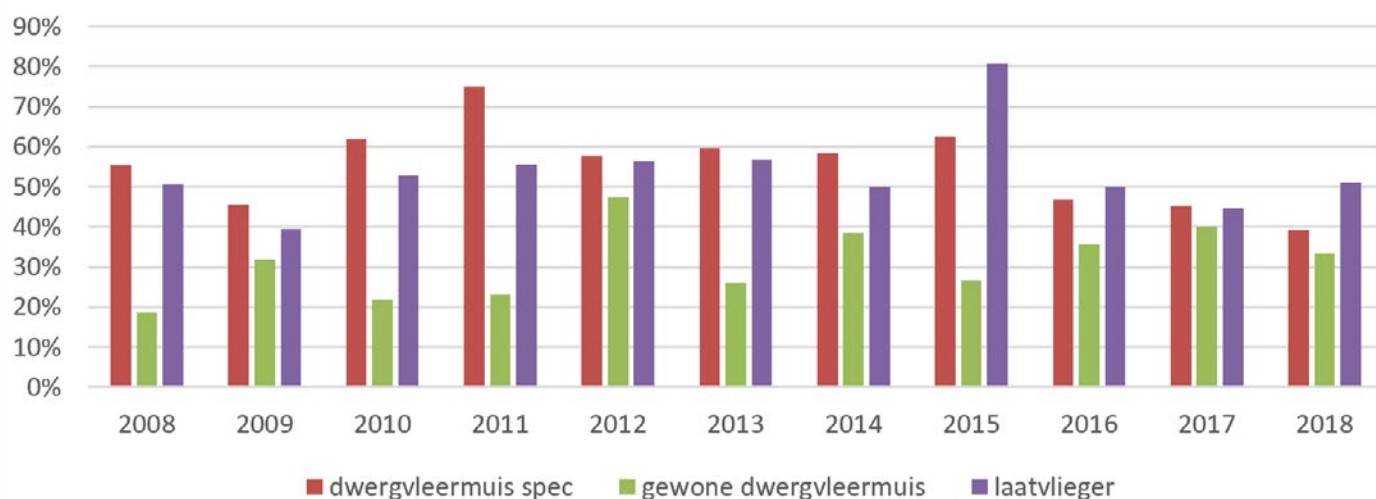
De herbezettingsgraad van de laatvlieger is gemiddeld 53%. Dit gemiddelde wordt sterk beïnvloed door de hoge herbezettingsgraad in 2015, toen een groot aantal objecten is bezocht in met name Friesland (zie figuur 3). Mogelijk spelen (kerk)zolders en -torens in Friesland een belangrijker rol voor laatvliegers dan in de andere provincies?

De trend in de herbezettingsgraad lijkt vrij stabiel voor de laatvlieger. Mogelijk dat hier de oproep om toch vooral ook laatvlieger objecten te bezoeken een rol speelt. Als tellers laatvliegerobjecten blijven bezoeken zal de herbezettingsgraad steeds nauwkeuriger worden.

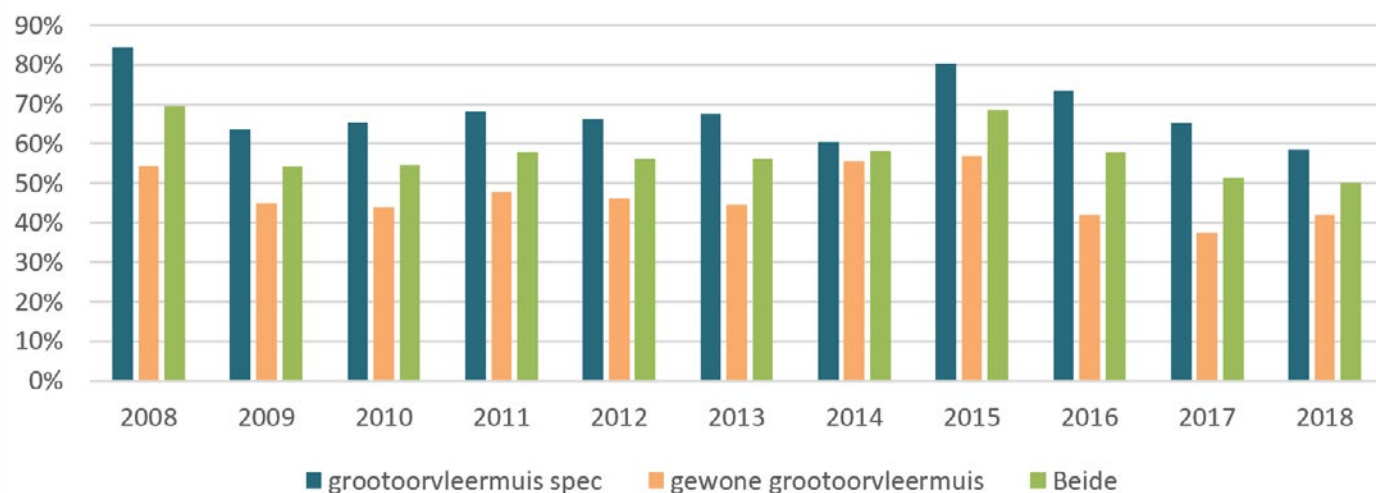
Voor grootoorvleermuizen geldt dat in de zuidelijke provincies het onderscheid tussen gewone en grijze grootoorvleermuis op basis van sporen niet te maken is. De gemiddelde herbezettingsgraad is voor grootoorvleermuis spec 68% (dus meestal sporen) en voor gewone grootoorvleermuis 47%.

We lijken een dalende herbezettingsgraad voor grootoorvleermuis spec. in de laatste drie jaar en een min of meer stabiele trend voor gewone grootoorvleermuis voor de gehele periode te zien (rekening houdend met dat de herbezettingsgraad voor 2016 altijd hoger zal zijn door het grotere aantal bezochte objecten). Als we aannemen dat de meeste grootoorvleermuis spec gewone grootoorvleermuis betreft (beide, in figuur 6b) dan is de herbezettingsgraad min of meer stabiel.

NEM Meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen - mei 2019

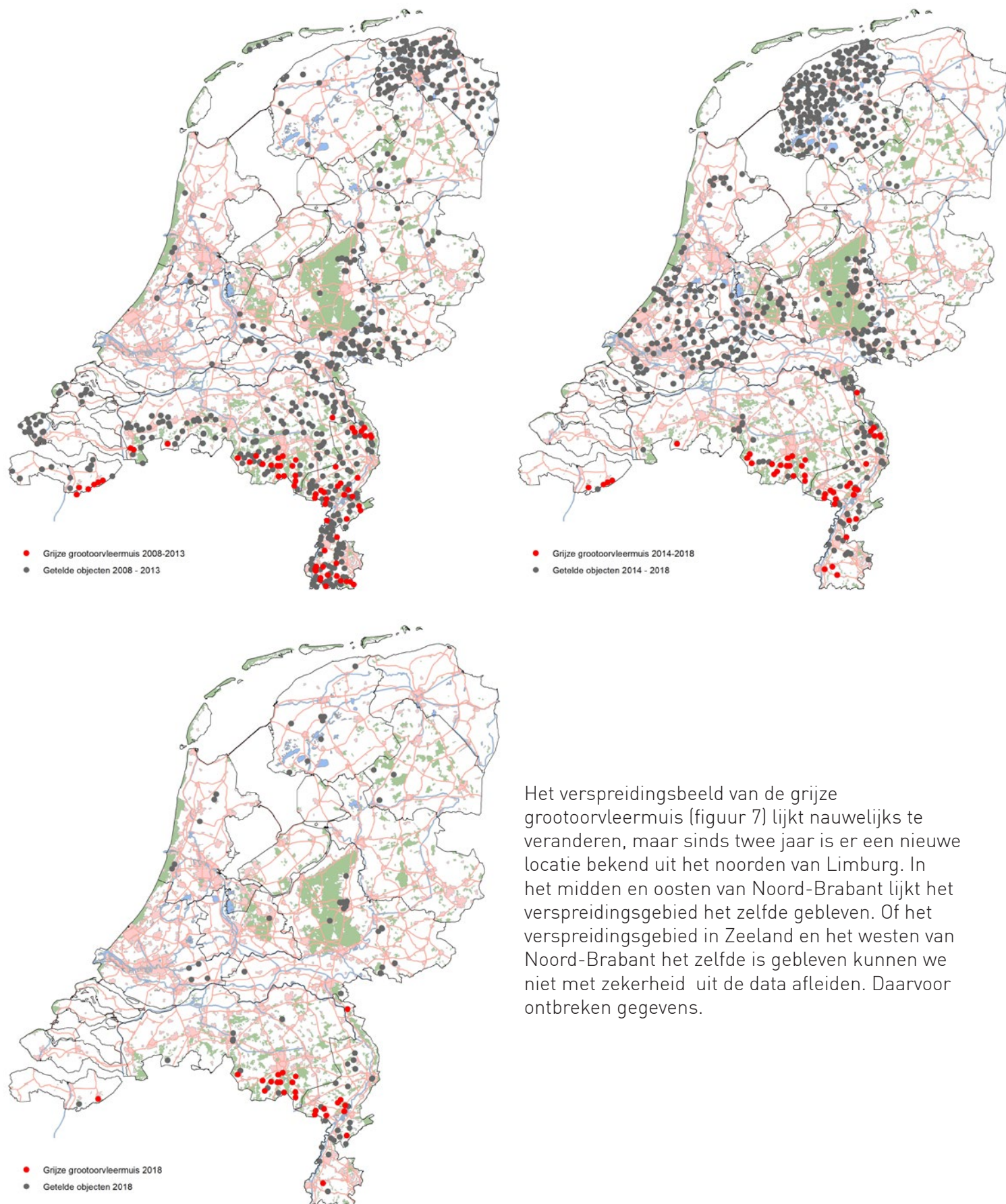

Figuur 6a: Herbezettingsgraad dwergvleermuis spec (dus sporen), gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Figuur 6b: Herbezettingsgraad grootoorvleermuis spec (meestal sporen), gewone grootoorvleermuis en beide.

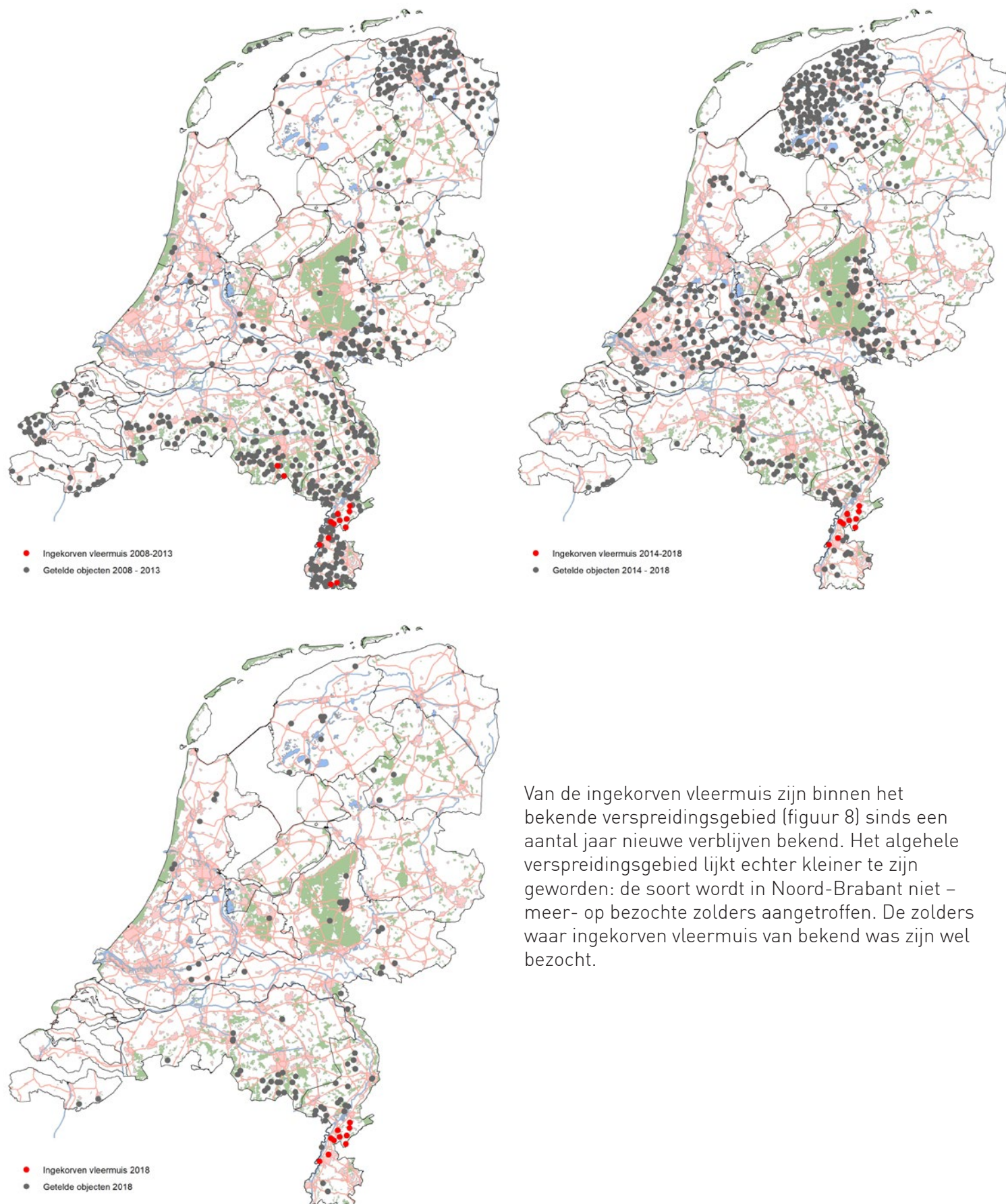
Verspreiding grijze grootoorvleermuis

Het verspreidingsbeeld van de grijze grootoorvleermuis (figuur 7) lijkt nauwelijks te veranderen, maar sinds twee jaar is er een nieuwe locatie bekend uit het noorden van Limburg. In het midden en oosten van Noord-Brabant lijkt het verspreidingsgebied het zelfde gebleven. Of het verspreidingsgebied in Zeeland en het westen van Noord-Brabant het zelfde is gebleven kunnen we niet met zekerheid uit de data afleiden. Daarvoor ontbreken gegevens.

Figuur 7: Verspreidingsbeeld grijze grootoorvleermuis, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

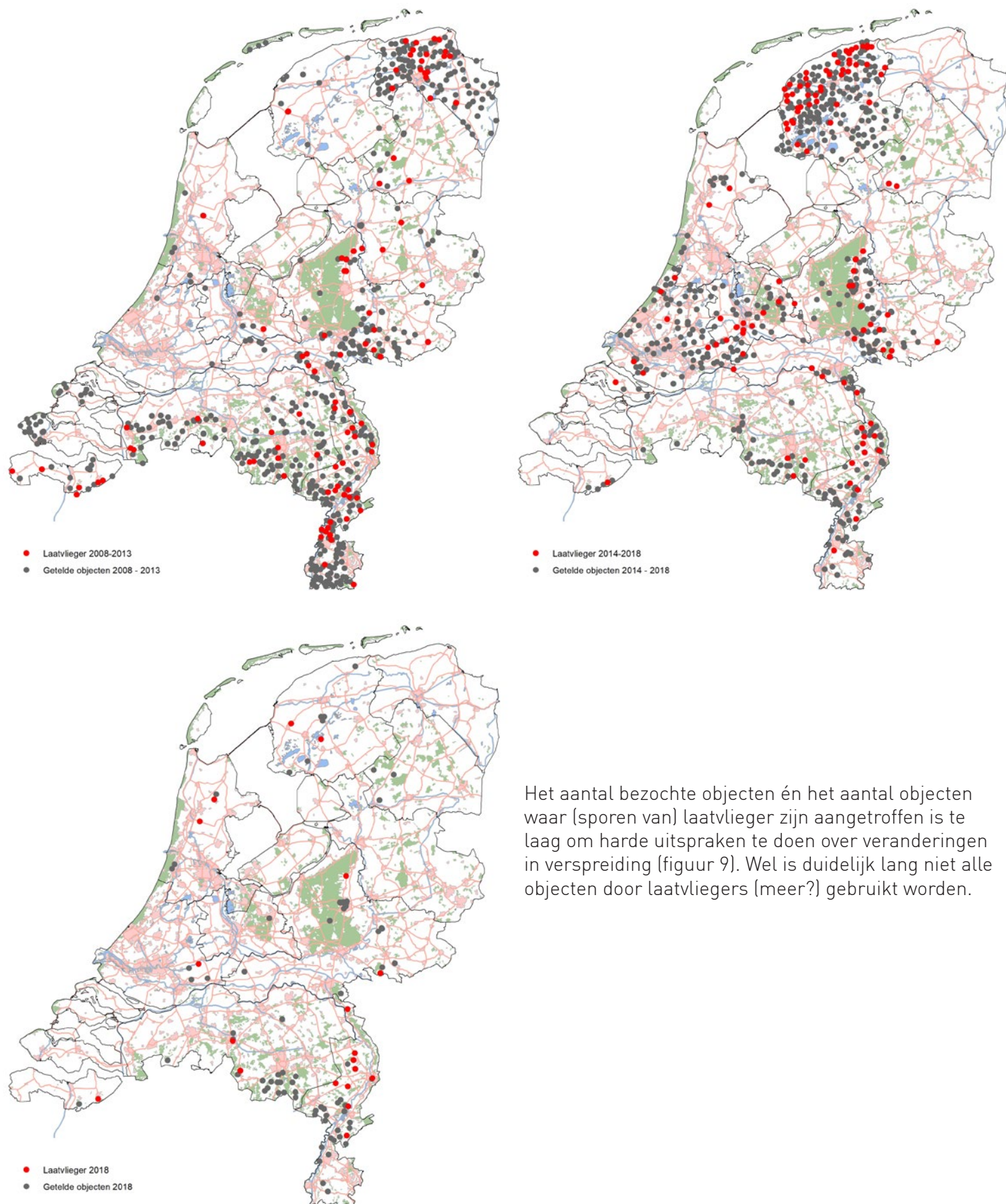
Verspreiding ingekorven vleermuis

Van de ingekorven vleermuis zijn binnen het bekende verspreidingsgebied (figuur 8) sinds een aantal jaar nieuwe verblijven bekend. Het algehele verspreidingsgebied lijkt echter kleiner te zijn geworden: de soort wordt in Noord-Brabant niet – meer- op bezochte zolders aangetroffen. De zolders waar ingekorven vleermuis van bekend was zijn wel bezocht.

Figuur 8: Verspreidingsbeeld ingekorven vleermuis, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

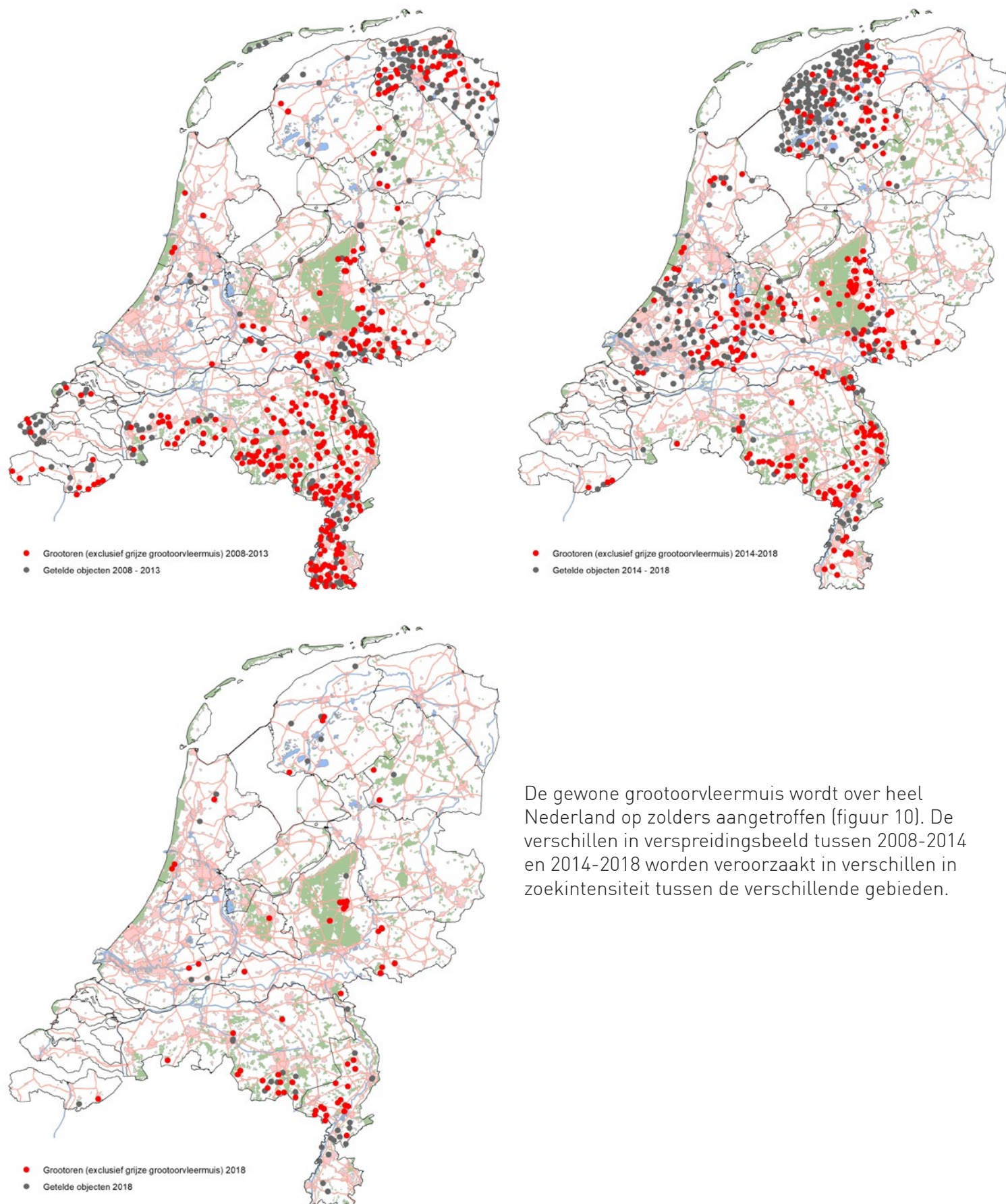
Verspreiding laatvlieger

Het aantal bezochte objecten én het aantal objecten waar (sporen van) laetvlieger zijn aangetroffen is te laag om harde uitspraken te doen over veranderingen in verspreiding (figuur 9). Wel is duidelijk lang niet alle objecten door laetvliegers (meer?) gebruikt worden.

Figuur 9: Verspreidingsbeeld laetvlieger, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

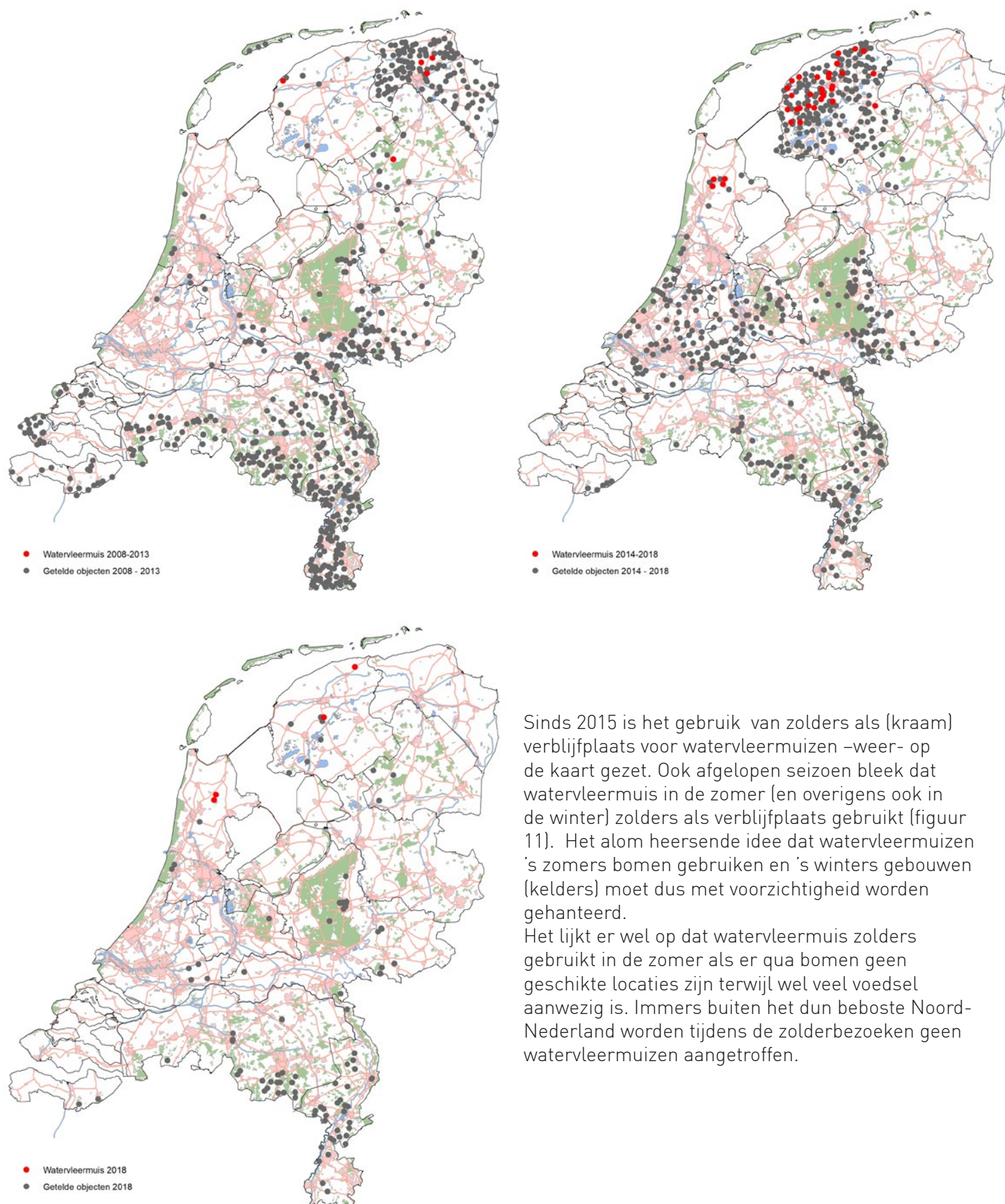
Verspreiding gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis wordt over heel Nederland op zolders aangetroffen (figuur 10). De verschillen in verspreidingsbeeld tussen 2008-2014 en 2014-2018 worden veroorzaakt in verschillen in zoekintensiteit tussen de verschillende gebieden.

Figuur 10: Verspreidingsbeeld gewone grootoorvleermuis, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

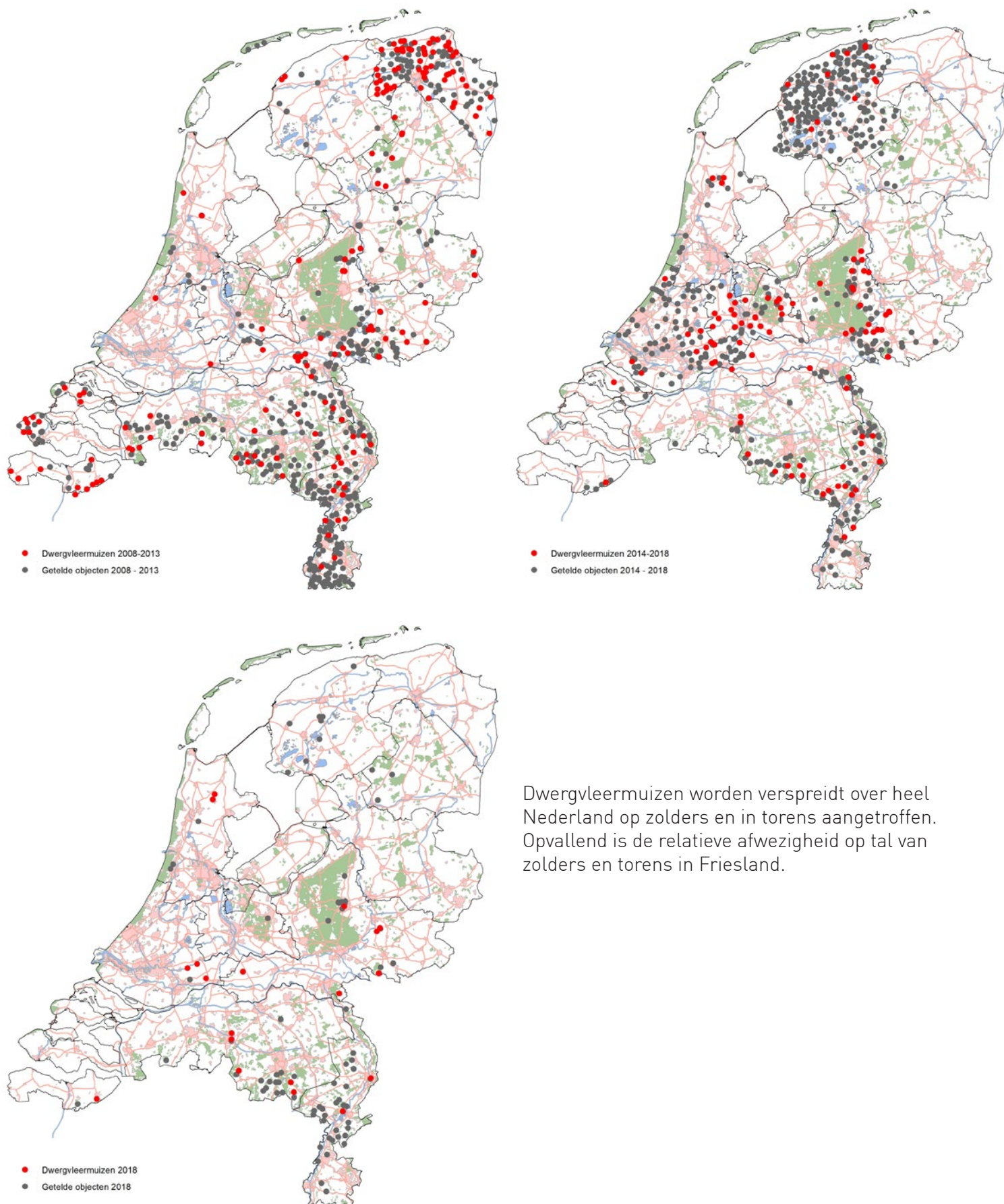
Verspreiding watervleermuis

Sinds 2015 is het gebruik van zolders als (kraam) verblijfplaats voor watervleermuizen –weer- op de kaart gezet. Ook afgelopen seizoen bleek dat watervleermuis in de zomer (en overigens ook in de winter) zolders als verblijfplaats gebruikt (figuur 11). Het alom heersende idee dat watervleermuizen 's zomers bomen gebruiken en 's winters gebouwen (kelders) moet dus met voorzichtigheid worden gehanteerd. Het lijkt er wel op dat watervleermuis zolders gebruikt in de zomer als er qua bomen geen geschikte locaties zijn terwijl wel veel voedsel aanwezig is. Immers buiten het dun beboste Noord-Nederland worden tijdens de zolderbezoeken geen watervleermuizen aangetroffen.

Figuur 11: Verspreidingsbeeld watervleermuis, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

Verspreiding dwergvleermuis

Figuur 12: Verspreidingsbeeld dwergvleermuis, vanaf 2008. Linksboven periode 2008-2013, rechtsboven 2014-2018 en onder 2018.

NEM Meetprogramma Zoldertellingen Vleermuizen - mei 2019

Tot slot

De verschillende intensiveringen van tellingen door studenten leveren waardevolle resultaten op. Ken of ben je een student die een stage zoekt: we kijken graag hoe we kunnen helpen.

Het digitale portal wordt steeds meer gebruikt. Graag horen we suggesties ter verbetering of hoe het gebruik makkelijker kan, tenslotte is het portal voor de tellers!

Voor vragen en suggesties gebruik het emailadres: NEMzoldertellingen@zoogdiervereniging.nl.

Auteur: Marcel Schillemans

Team NEM Zoldertellingen:

[Marcel Schillemans](#) (auteur) (landelijk coördinator), Erik Korsten, Martijn van Oene en Tom van der Meij (CBS).